

Σταύρος Δ.Μαυρουδέας Στον καιρό των ιδιωτικοποιήσεων...

Ο κρατικός προϋπολογισμός, το φιάσκο της ιδιωτικοποίησης του ΟΤΕ αλλά και οι κινητοποιήσεις στην Ολυμπιακή, επανέφεραν στο προσκήνιο μία σταθερή παράμετρο όλων των πολιτικών κεφαλαιοκρατικής αναισθηχρότησης (τόσο της γαλάζιας νεοφιλελεύθερης βαρβαρότητας όσο και του πράσινου ή ροζ νεοσυντηρητισμού με «ανθρώπινο πρόσωπο»): τις ιδιωτικοποιήσεις. Η σημαία του Ανδριανουτσόγλειου νεοφιλελευθερισμού έχει περάσει με αφάνταστη ευκολία στα χέρια του ΠΑΣΟΚ. Δεν πρόκειται για ένα παράδοξο φαινόμενο, παρά μόνο για εκείνους που παραμένουν στα προφανή. Για το σύνολο των κομμάτων και των πολιτικών του συστήματος, η αναδιάρθρωση της σχέσης κράτους και οικονομίας αποτελεί ένα ζήτημα πλήρους ευθυγράμμισης.

Η αναμόρφωση αυτής της σχέσης αποτελεί βασικό στοιχείο του τέλους μίας ιστορικής περιόδου. Το κράτος ως συλλογικός κεφαλαιοκράτης έπαιξε έναν καθοριστικό ρόλο στην μεταπολεμική ανάπτυξη του δυτικού καπιταλισμού. Απενός μεν ως επιτελικό όργανο σχεδίασε - με ευριστικό τρόπο και μέσα από αναβάσεις - την αναισθηχρότηση και τη μετέπειτα πορεία των κεφαλαιοκρατικών οικονομιών. Αφετέρου, παρεμβαίνοντας ενεργά στην οικονομία διαμόρφωσε τους αναγκαίους όρους τόσο για τη γενική εμπορευματική πα-

ραγωγή, όσο και για την εξασφάλιση των αναγκαίων υποδομών καθώς και ορισμένων στρατηγικής σημασίας εμπορευμάτων. Ειδικά όσον αφορά τα τελευταία, το κράτος ως επιχειρηματίας ανέλαβε την παραγωγή κάποιων εμπορευμάτων που απαιτούσαν μεγάλα κεφάλαια και ακριβή τεχνολογία, είχαν υψηλό βαθμό κινδύνου ή είχαν στρατηγικό χαρακτήρα για τους διάφορους κεφαλαιοκρατικούς κοινωνικούς σχηματισμούς και επομένως τα ατομικά κεφάλαια είτε δεν μπορούσαν, είτε δεν ήθελαν, είτε ακόμη δεν ήταν εύλογο για τη συνολική λειτουργία του συστήματος (λόγω μονοπωλιακών συνθηκών) να τα παράγουν σε ιδιωτική βάση. Τα εμπορεύματα αυτά είτε λειτουργούσαν ως φτηνές ενδιάμεσες εισροές για τις ιδιωτικές κεφαλαιοκρατικές διαδικασίες παραγωγής (στηρίζοντας έτσι την κερδοφορία των τελευταίων) είτε κάλυπταν πλευρές της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης (αφαιρόντας επομένως ένα παράγοντα μισθολογικών διεκδικήσεων από τα ιδιωτικά κεφάλαια, εφόσον το κόστος αυτών καλυπτόταν από το κράτος). Επιπλέον, όμως ο δημόσιος τομέας στη μεταπολεμική συγκυρία, ήταν και ευκάλυτος στις οικονομικές διεκδικήσεις της εργατικής τάξης λόγω του συσχετισμού δύναμης της τελευταίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά και μετά το '60. Μέσω του δημόσιου τομέα εξασφαλιζόταν σε μεγά-

λο βαθμό η ενσωμάτωση της εργατικής τάξης στο σύστημα. Συνεπώς, ο κρατικός παραγωγικός τομέας λειτουργούσε εν πολλοίς με μικρότερα του μέσου όρου ποσοστά κερδοφορίας. Αυτό σφειλόταν τόσο στη συνθήτως μικρότερη εκμετάλλευση της εργασιακής δύναμης (που αποσιπώνονταν σε καλύτερες συνθήκες εργασίας, εξασφαλισμένη εργασία κ.λπ.) όσο και στο ότι πολλά από τα προϊόντα των παραγωγικών δραστηριοτήτων του αποτελούν ενδιάμεσες εισροές για ιδιωτικά κεφάλαια.

Αντιθέτως σήμερα - υπό συνθήκες κρίσης υπερουσιώδρευσης και με ηττημένο το εργατικό κίνημα - υπάρχουν και οι όροι και η πίεση για να εκχωρηθούν κρατικές οικονομικές δραστηριότητες στο ιδιωτικό κεφάλαιο. *Πρώτον*, υπάρχουν ιδιωτικά κεφάλαια μεγάλου μεγέθους και επαπλέον υπερουσιώδρευμένα (δηλαδή μη-ενεργά ή με χαμηλές αποδόσεις) και συνεπώς πίεση για την ανεύρεση νέων πεδίων κερδοφορίας τόσο σε νέους τομείς όσο και σε τομείς που λειτουργούν με (προηγούμενως) απαγορευτικά χαμηλό ποσοστό κέρδους. *Δεύτερον*, με απάν το εργατικό κίνημα, είναι πλέον εφικτή η άνοδος του ποσοστού κερδοφορίας - μέσω της σύξησης της εκμετάλλευσης μέσω στην παραγωγή - και στους τομείς αυτούς.

Στην χώρα μας όλες οι προαναφερθείσες διαδικασίες διανθίστηκαν με μία σειρά «μεσογειικών» χαρακτηριστικών: πελατειακές σχέσεις και κρατική διαφθορά. Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν απουσιάζουν φυσικά από τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες - γεγονός που εύσχημα αποσιπώνουν οι ποιικιλάνημοι «εκατογρονιστές» - αλλά απλώς δεν έχουν τέτοια έκταση και βαρύτητα.

Αντιθέτως, στην Ελλάδα, λόγω των σχετικών αδυναμιών της κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξης, το κράτος έπαιξε έναν - επίσης σχετικά - δυσανάλογο ρόλο στην ανάπτυξη αυτή: αφενός ως απορροφητής των λαϊκών πιέσεων αφετέρου δε ως άμεσος οργανωτής-υποστηρικτής της κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξης. Ο συγκεκριμένος αυτός έδωσε εξαιρετικά αντιφατικά αποτελέσματα: από τη μία έναν σχετικά ευρύ δημόσιο τομέα με χαμηλά αποδοτικότητα (τόσο λόγω της απορρόφησης λαϊκών πιέσεων όσο και λόγω της πληρωμής των «απαιτημένων» του ιδιωτικού τομέα) και από την άλλη αδύναμους και κακούς θεομοίς κοινωνικής προνοίας. Ιδιαίτερα στον δεύτερο τομέα οι αδυναμίες υπαλώθηκαν με βολκανικά τεχνάσματα («κρίσιες», «μέσα» και «στραβά μέτια») παράγοντας έναν κυριολεκτικό μπερντέ του Καρυγιόζη.

Οι ιδιωτικοποιήσεις προτείνονται με τα λαϊκίζοντα - πλην όμως όχι φιλολαϊκά - επιχειρήματα του νοικοκυρέματος των δημοσίων οικονομικών, των καλύτερων υπηρεσιών προς τον πολίτη και της αδυναμίας του κράτους να κάνει τον επιχειρηματία. Πρόκειται για ψευδεπίγραφα επιχειρήματα. Κατ'αρχήν τα δημόσια οικονομικά (στα οποία σημειωτέον συνεισφέρουν κυρίως οι εργαζόμενοι) δεν επιδεινώθηκαν από έναν φύσει παραγωγικό δημόσιο τομέα αλλά επειδή ο δημόσιος αυτός τομέας επωμίσθηκε ότι ήταν ασύμφορο ή χρεωκοπημένο για τον ιδιωτικό (προβληματικές κ.λπ.) και επαπλέον ότι απαιτούσε συνολικά η κεφαλαιοκρατική ανάπτυξη. Από αυτή την άποψη το κράτος λειτουργούσε σε πάρα πολλές περιπτώσεις ως εξαιρετικά επιτυχημένος

επιχειρηματίας: μία σειρά δημόσιων επιχειρήσεων έχουν υψηλότερους δείκτες κερδοφορίας, και άλλωστε αυτές - και όχι τις αποτυχημένες - κολούν. Όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών και την κάλυψη αναγκών αποκρύπτονται συνήθως δύο στοιχεία. Πρώτον, ότι οι κακές δημόσιες υπηρεσίες είναι κακές γιατί όλο το βάρος έπεσε στην υποστήριξη της ιδιωτικής κερδοφορίας ενώ οι ανάγκες του μέσου πολίτη καλύπτονται εκ του προχείρου και χειροτεχνικά. Δεύτερον, ότι - όπως άλλωστε έχει δείχθει από μία σειρά μελετών στην Δυτική Ευρώπη - οι ιδιωτικοποιήσεις οδήγησαν σε ακριβότερες υπηρεσίες και προϊόντα, καθώς επίσης και σε χειροτέρευση των υπηρεσιών προς τον μέσο καταναλωτή με ταυτόχρονη βελτίωση των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (η περίπτωση της British Telecom αλλά και τα μέτρα προετοιμασίας της ιδιωτικοποίησης του ΟΤΕ είναι ενδεικτικές).

Πίσω από τα υποκριτικά επιχειρήματα περί «δημόσιας ωφελείας» των ιδιωτικοποιήσεων και εκσυγχρονισμού δεν κρύβονται παρά μόνον οι σύγχρονες ανάγκες του κεφαλαίου. Αλλωστε οι καθόλου «εκσυγχρονισμένοι», άκρως πελατειακοί (αλλά από την αντίθετη πλευρά, όχι κάποιων μισθωτοσύνητων που εκλιπαρούν μία θέση στο δημόσιο αλλά κεφαλαιοκρατών με τους πολιτικούς υπηρέτες τους, τις «μίξες» τους και τους συσχετισμούς τους) - σκυλοκαβγάδες για την μοιρασιά είναι άκρως αποκαλυπτικοί.

Όμως, για μία αριστερή ταποθέτηση, τα πράγματα δεν τελειώνουν εδώ. Η απόρριψη των νεοφιλελεύθερων Σειρήνων δεν αρκεί. Η Αριστερά σε όλη την μεταπολεμική περίοδο σύρθηκε σε

μία άκριτη υποστήριξη του (αστικού) κράτους προνοίας, επενδυμένη με σοσιαλδημοκρατικές θεωρήσεις περί των δημοσίων μορφών ως προσταδίου του σοσιαλισμού. Το αποτέλεσμα ήταν η ενσωμάτωση του εργατικού κινήματος μέσα από τους θεσμούς αυτούς. Σήμερα οι αντιλήψεις αυτές επανεμφανίζονται με λιγότερο ιδεολογικοποιημένη μορφή αλλά εξίσου έντονα: εμπρός στην νεοσυντηρητική λαβύλα, ως υπερασπισοίμυ την παλαιά κατάσταση πραγμάτων. Πρόκειται για μία συντηρητική και αδιέξοδη αντίληψη. Συντηρητική γιατί δεν θέτει ζητήματα ριζικών αλλαγών αλλά απλά αγωνίζεται για την διατήρηση της προηγούμενης κατάστασης, η οποία αντιποιοχούσε στα παλαιότερα δεδομένα και ανάγκες του αστισμού. Αδιέξοδη γιατί δεν μπορεί να υπερασπισθεί κάτι που ανήκει στο σύστημα, όταν μάλιστα το ίδιο το σύστημα το απορρίπτει. Επιστροφήτα, η ενσωμάτωση του εργατικού κινήματος μέσω των μηχανισμών του κράτους προνοίας βασίσθηκε στην καλλιέργεια και καγύωση του κορπορατισμού (και των συνδεδεμένων με αυτόν συνδικαλιστικών γραφειοκρατιών). Σήμερα, αυτά τα συντεχνιακά συμφέροντα έχουν γίνει πλέον βάρος για το σύστημα και γ'αυτό, όπως προηγουμένως τα δημιούργησε έτσι τώρα τα αποδιαρθρώνει, δοκιμάζοντας να παράγει άλλους διαδόχους τους.

Ο κόσμος της εργασίας δεν μπορεί αλλά και δεν έχει κανένα συμφέρον να υπερασπισθεί τις καλές διαδικασίες ενσωμάτωσης του. Αναθέτως έχει κάθε λόγο να αγωνισθεί από την δική του - αυτόνομη από και ανταγωνιστική προς το σύστημα - σκοπιά. Αυτή η σκοπιά

πρέπει να λάβει υπόψη τις τις νέες συνθήκες παραγωγής και ιδιωτικοποίησης του κοινωνικού προϊόντος, δηλαδή τις νέες μορφές της αντίθεσης κεφαλαίου-εργασίας. Ο αγώνας εναντίον των ιδιωτικοποιήσεων δεν μπορεί συνεπώς να διαχραστεί ούτε με βάση τα παλαιά συντεχνιακά συμφέροντα και τις κορπορατιστικές διακρίσεις - πολύ δε περισσότερο από τις ξεπερασμένες και πλέον καταφανώς ανίκανες συνδικαλιστικές γραφειοκρατίες. Αυτό το οποίο απαιτείται είναι η απόρριψη των ψευδοσθήσεων και των συντεχνιακών εφησυχασμών του παρελθόντος και η ανάδει-

ξη των νέων μορφών συλλογικότητας του κόσμου της εργασίας. Η δε αντίπαρθεση προς την κεφαλαιοκρατική παραγωγή πρέπει να καλύπτει - χωρίς να παραγνωρίζει τις επιμέρους διαφορές τους - τόσο τις ιδιωτικές όσο και τις δημόσιες μορφές. Συνεπώς η πάλη εναντίον των ιδιωτικοποιήσεων δεν πρέπει να πάρει την μορφή "υπεράσπισης των κερτημένων", αλλά να προτάξει επιθετικά τις σύγχρονες ανάγκες του κόσμου της εργασίας έναντι των συμφερόντων της κεφαλαιοκρατικής ανασυγκρότησης.

Ευτύχης Μπιτσάκης

Τα μεγάλα έργα - Ιδεολογία και Πράξη

Παρά τις αποτυχίες, τις καθυστερήσεις, τα σκάνδαλα και τον πόλεμο των εργαλάβων, η ιδεολογία των μεγάλων έργων συνεχίζει να αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της κυβερνητικής προπαγάνδας και των δημοσιευμάτων του τύπου. Τα βασικά επιχειρήματα είναι τρία: *Πρώτον*, ότι τα μεγάλα έργα θα αποτελέσουν το «εφαλτήριο» της «ανάπτυξης». *Δεύτερον*, ότι κατά τα επόμενα έτη, χάρη στις δημόσιες επενδύσεις, θα δημιουργηθούν 100.000 νέες θέσεις εργασίας. Η «ανάπτυξη» θεωρείται πανάκεια απ' όλα τα κόμματα της βουλής. Αντίστοιχα, σε μια χώρα με ποσοστό ανεργίας ανώτερο από 10%, το απαιτηλό όραμα των 100.000 νέων θέσεων εργασίας είναι ιδιαίτερα ελκυστικό. *Τρίτον*, προπα-

γανδίζεται συστηματικά το επιχείρημα ότι "τα έργα" θα ωφελήσουν συνολικά τη "χώρα" και τους εργαζομένους.

Ποια είναι όμως τα έργα; Ποιους στόχους εξυπηρετούν; Και ποιες οι επιπτώσεις τους στο μέλλον της χώρας;

Τα μεγαλύτερα έργα είναι: Μετρό (της Αθήνας). Προβλέπεται και για τη Θεσσαλονίκη. Αεροδρόμιο Σπίτων. Γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου. Εγνατία Οδός. Επίσης προβλέπονται μεγάλα κονδύλια για την οδό Αθηνών-Θεσσαλονίκης, για το σιδηροδρομικό δίκτυο κλπ. Τέλος: Εκτροπή του Εύηνου, Εκτροπή του Αχελαιού.

Τι φαίνεται από πρώτη ματιά; Ότι τα τρισεκατομμύρια που απαιτούνται θα διατεθούν για δρόμους και αεροδρόμια, με την έγκριση της Υπερκυβέρ-